ציונות
הרצל והתנועה הציונית

סיבות לצמיחת התנועה הציונית

- כישלון האמנציפציה והאנטישמיות המודרנית
- עליית הלאומיות באירופה
- עליית הלאומיות באירופה גרמה למשבר זהות בקרב היהודים
- מגמת חילון בחברה היהודית

** במזרח אירופה התחוללה אנטישמיות מסורתית שבאה לידי ביטוי בפרעות אלימות בקהילות היהודיות תחת השלטון של הקיסרות הרוסית.

בהקשר של הרצל, רלוונטית האנטישמיות המודרנית

בנימין זאב הרצל

- בנימין זאב הרצל היה יהודי שנולד באוסטרו הונגריה, בעיר בודפשט בשנת – 1860 . בן למשפחה יהודית משכילה ומשתלבת בחברה.
- בוינה הרצל למד וקיבל תואר דוקטור למשפטים, ועבד כעיתונאי בעיתון חשוב.
- במסגרת עבודתו כעיתונאי סיקר את פרשת דרייפוס שהשפיעה רבות על השקפת עולמו של הרצל
- בשנת 1896 פרסם ספר בשם 'מדינת היהודים'. בספר הביע הרצל את עיקרי תפיסתו ביחס לבעיית היהודים, והציע פתרון לבעיה זו.

בעיית היהודים לפי תפיסת הרצל – מתוך "מדינת היהודים", 1896 (קטעים)

מצוקת היהודים איש לא יַכְחִישֶׁנָּה (לא יכחיש אותה). בכל הארצות, בהן הם חיים במספר ניכר, הם נרדפים, אם הרבה ואם מעט. שוויון הזכויות מבוטל, למעשה, לרעתם, בכל מקום, אף כי להלכה הוא קיים בחוק. אפילו המִשׂרות הבינוניות בצבא, במשרדים הציבוריים והפרטיים, נעולות בפניהם. מנסים לדחוק אותנו מתחומי המסחר: "אל תקנו אצל יהודים!"

ההתקפות בפרלמנטים, באסיפות, בעיתונות, מעל דוכני כנסיות, ברחוב, בנסיעות - איסור הכניסה לבתי מלון מסוימים, ואפילו במקומות בידור, מִתְרַבּוֹת מיום ליום. הרדיפות, אופי שונה להן לפי ארצות וחוגי חברה שונים. ברוסיה מוּעָלִים כפרי יהודים באש, ברומניה הורגים אנשים מספר, בגרמניה מַלְקִים אותם מדי פעם, באוסטריה מטילים האנטישמים את אימתם על כל החיים הציבוריים, באלג'יר מופיעים מטיפים נודדים מְלַבֵּי יצרים, בפריז מִתְכַּפְּתֶרֶת לעצמה זו החברה "הטובה יותר", המועדונים מסתגרים בפני היהודים. הגיוונים הם ללא ספור. [...]

אינני מתכוון לעורר אווירה של רגשנות כלפינו. כל זה פסול, חסר תועלת ולא מכובד. הנני מסתפק בכך שאשאל את היהודים: הנכון הוא כי בארצות, בהן אנו יושבים במספר ניכר, הולך מצב היהודים, שהם עורכי דין, רופאים, טכנאים, מורים ופקידים למיניהם, ונעשה כבד מנשוא יותר ויותר? הנכון הוא שכל המעמד הבינוני שלנו נתון בסכנה חמורה? הנכון הוא כי נגד עשירינו מְלַבֵּים את כל יצרי האֶסְפְּסוּף? הנכון הוא כי העניים שלנו סובלים יותר מכל פְּרוֹלֶטַרְיוֹן אחר?

[...]

העמים שבתוכם יושבים יהודים, הינם כולם כאחד, בְּמִבּוּשׁ או שלא בְּמִבּוּשׁ, אנטישמיים.

(ת' הרצל, **מדינת היהודים – ניסיון של פתרון מודרני לשאלת היהודים**, עמ' 17-18.)

"מדינת היהודים" 1896, מתוך ספר הלימוד מסעות בזמן: הלאומיות בישראל ובעמים

מדינת היהודים 1896

תפיסת יסוד של התוכנית המדינית של הרצל

בעיה	פיתרון
בעיה לאומית	**פיתרון מדיני**
האנטישמיות המודרנית מדגישה את היהודים כנטע זר . היהודים לא יוכלו להיות נאמנים למדינת הלאום משום שתמיד שייכותם תהיה בראש ובראשונה ל" עם היהודי"	מדינת לאום יהודית לעם היהודי על ידי השגת צ'רטר-- זיכיון להתיישבות יהודים בארץ ישראל מטעם אחת האימפריות באירופה - ובכך יוכיחו שהן מכירות בעם היהודי ומסכימות לסייע לו לפתור את בעייתו המתמשכת
האמנסיפציה גרמה לאכזבה גדולה והיהודים לא הצליחו להשתלב בחברה הכללית ואף נדחו ממנה.	קידום הפיתרון על ידי הקמת גופים ארגוניים: 1. אגודת היהודים 2. חברת היהודים
העם היהודי מפוצל - גיאוגרפית וחברתית	חיזוק התודעה הלאומית בקרב יהודי העולם

מדינת היהודים 1896

תפיסת יסוד של התוכנית המדינית של הרצל:

- היהודים לא יוכלו להקים בית בארץ ישראל בכוחות עצמם. עליהם להגיע להסכם עם אחת המעצמות שתיקח על היהודים חסות ותסייע להם בהתיישבות בארץ ישראל- צ'רטר.
- הרצל האמין שהתנועה הציונית תקבל את הצ'רטר רק אם תוכיח לאחת המעצמות שהתיישבות היהודים משרתת את האינטרסים שלה.
- הרצל ביקש להוכיח למעצמות השונות כי התיישבות היהודים תועיל להן.

הקונגרס הציוני הראשון בבזל (1897)

- כינוס של 200 נציגים מארגונים ציוניים ברחבי העולם.
- הכנס זכה לחשיפה תקשורתית רחבה. המחשה של עוצמת הציונית ברחבי העולם
- בקונגרס הוקמה ההסתדרות הציונית- גוף פוליטי שמטרתו הגשמה של החזון הציוני.

Commission d. Zionisten-Congresses
Wien,

אדון נכבד!

ביום א' ב' ג' אלול ש"ז יתאספו חרש בכל הארצות לקונגרס הציוני בבאזל (בשוייץ). היום תזוא שבו יתאחדו אחינו המפוזרים ברעה אחת, יהיה יום נצחון לתחיות לאומנו. האספה בבאזל תהיה התחלת תקופה חדשה בהתפתחות תנועתנו.

שם יפגשו לנו אחינו מכל פנות הארץ עיר מעמם ומנמותיהם. שם יתברר מה התנועה הציונית חדשת ממעיציה. שם תתרכז ותתאחד מעילתנו, שיהיה קרועה לכמה נתיב עי הגרעה כוללת לכל מגיני העבודה. שם תראינה עינינו קברי־גלות, שאחר כל הכחות לסעולה אחת, גדולה וכבירה.

הקונגרס מוקדש למטרות קרובות ואמיתיות. כל הודיעת האחרות על ארתי קלושות מן האויר. כל מעשי הקונגרס יהיו בפרסום נמור, ביטחון והחלטתו לא תהיה שום תגנרות לחוקי איזו ארץ ולחובותינו האזרחיים. ביחוד אנחנו ערבים מזה שכל מעשי האספה יהיו באופן מקובל ומרוצה לחו"ץ ברוסיא ולממשלתם הרוממה.

בזה נבקש אז' ראדון נכבדות חברך שבחונך שתואילו לבא לבזל ולהשתתף באספתנו. הקונגרס הראשון שלנו הוא התל שיהכל פנים אליו. אדבים ואיבים מהכים לו בעינים כלות. ולכן עליו להראות לכל מי חפצנו בחור וכלתנו נחילה. אם לא יפלא הקונגרס את תפקידו, אז תבא עיר נסגה לאחור בתנועתנו לזמן רב. והכל תלוי רק בהשתתפות מרובה של אחינו ברוסיא, ששם רוב מגיננו.

אנו מקוים, שתעשו את חובתכם ותבאו לאספתנו. באספה אשר יהיה לדבר עברית. בבאזל יש אכסניא בשרה.

דבר בואך מהר נא להודיענו עפ"י הכתבת הגל.

בשם הועד להכנת הקונגרס הציוני:

Dr. Marcus Ehrenpreis
המזכיר

Dr. Theodor Herzl
הראשון

הקונגרס הציוני הראשון

מטרות הקונגרס הציוני הראשון:

- **גיוס העם היהודי למען הציונות:** פנייה ישירה לעם היהודי במטרה להגיע להסכמה על דרך פעולה משותפת לפתרון בעיית היהודים באירופה, ולבחור מנהיגות מקובלת שתעמוד בראש התנועה הציונית.
- **העלאת שאלת ארץ ישראל על סדר היום:** הרצל שאף להציב את הבעיה היהודית על סדר היום הבינלאומי, הוא האמין שהקונגרס יסייע לו להשגת פתרון לבעיה היהודית.
- **הוא ביקש ליצור אירוע רב רושם** כדי לזכות לחשיפה מרבית בתקשורת.

הקונגרס הציוני הראשון

תרומתו של הקונגרס לצמיחתה של התנועה הציונית:

חיזוקה של התנועה הציונית: הקונגרס קבע את מעמדה של התנועה הציונית כאחת התנועות החשובות בעם היהודי וחיזק את מנהיגותו של הרצל. הרצל הפך לאחד המנהיגים החשובים בעולם היהודי. הקונגרס הדגים את עוצמת התמיכה ברעיון הציוני.

העלאת הרעיון הציוני לסדר היום: הקונגרס הציוני זכה לסיקור בעיתונות היהודית והעולמית. הרעיון הציוני וקיומה של התנועה הציונית עלו לסדר היום בקהילות היהודיות ובעולם הלא יהודי.

הקונגרס הציוני הראשון- תוכנית באזל

המטרה העליונה של התנועה הציונית היא הקמתו של בית מולדת לעם היהודי בארץ ישראל ע"פ משפט הכלל.

אמצעי א' פעולה בקרב יהודי העולם להפצת הציונות:

התנועה הציונית תפעל להפצת האידיאולוגיה הציונית בקרב היהודים בעולם ותסייע בהקמת ארגונים ציוניים בארצות השונות בהן חיים היהודים.

אמצעי ב' פעולה מדינית להשגת הצ'רטר:

התנועה הציונית תקיים מגעים -מדיניים עם ממשלות של מדינות בעולם כדי לזכות בתמיכה בתפיסות הציוניות וכדי להשיג את **הצ'רטר** הסכמה של אחת המעצמות להתיישבות יהודית בחסותה – בארץ ישראל.

אמצעי ג' עלייה והתיישבות:

הקונגרס קבע שעל התנועה הציונית לפעול לעלייה של יהודי לארץ ישראל והתיישבותם בה. ההתיישבות היהודית תתבסס על עבודה חקלאית ועל עבודת בעלי מלאכה יהודים

ההסתדרות הציונית

- הוקמה במסגרת הקונגרס הציוני הראשון
- ארגון פוליטי המאחד את כלל התנועות הציוניות במדינות השונות
- הרצל היה נשיא ההסתדרות הציונות עד מותו בשנת 1904
- ההסתדרות הציונית הייתה מורכבת מגופים פוליטיים ומקצועיים

ההסתדרות הציונית – גופים פוליטיים

הקונגרסים הציוניים/גוף מארגן

הקונגרס הציוני מתכנס מדי שנה. מיוצגים בו כל הארגונים החברים בהסתדרות הציונית מרחבי העולם. כל אדם החבר בתנועה הציונית יכול להצביע בבחירות דמוקרטיות לקונגרס הציוני ולבחור את נציגי המדינה שלו.

הקונגרס הציוני היה הגוף העליון בתנועה הציונית. בקונגרסים התקיימו הצבעות שבעזרתן נקבעה מדיניותה של התנועה הציונית ונבחרו בעלי התפקידים השונים.

הוועד הפועל הציוני/גוף מארגן

הגוף שניהל את ההסתדרות הציונית בשגרה היה הוועד הפועל הציוני. הוועד הפועל התחלק לשני גופים:

- 'הוועד הפועל הגדול' -הוועד הפועל הגדול קיבל החלטות בין הקונגרסים
- 'הוועד הפועל המצומצם'- תפקד כממשלה של התנועה הציונית ובראש עמד נשיא ההסתדרות

ההסתדרות הציונית – גופים מקצועיים

קרן קיימת לישראל/ גוף מיישב

תחום פעילות ראשי של התנועה הציונית היה רכישת קרקעות בארץ ישראל- הקמת קק"ל בשנת 1901.

על התנועה הציונית לרכוש אדמות כדי להקים ישובים עבור העולים לארץ. הקרן הקיימת אספה תרומות מיהודים מכל העולם לשם רכישת אדמות בארץ ישראל- הקמת יישובים והכנה להתיישבות.

אוצר התיישבות היהודים/ גוף מממן

גוף שנועד לממן את ההתיישבות של היהודים בארץ. הארגון אסף תרומות וגייס כספים כדי לממן את המפעל הציוני. בשנת 1902 הוקם בנק אפ"ק (אנגלו פלסטינה) שסייע למימון ההתיישבות, בעיקר באמצעות מתן אשראי והלוואות.

מו"מ עם מעצמות אירופה

הקיסרות הפרוסית (גרמניה)

- גרמניה הייתה בעלת ברית קרובה של תורכיה והייתה בעלת השפעה גדולה עלהמדיניות התורכית. הרצל ביקש לייסד התיישבות יהודית בארץ ישראל בחסות גרמנית.
- הרצל האמין כי הישוב היהודי שיוקם בארץ יושפע בעיקר מהתרבות הגרמנית. הוא טען שהתיישבות יהודית תוכל לסייע בקידום האינטרסים של גרמניה במזרח התיכון.
- הרצל טען שיציאת היהודים מגרמניה תוביל לדעיכת האנטישמיות, שגורמת לאי שקט בחברה הגרמנית. הרצל הצליח להיפגש פעמיים עם הקיסר הגרמני, אך הקיסר לא התייחס ליוזמתו של הרצל ברצינות.

מפגש בין הרצל לקיסר גרמניה ביסמרק בבית הספר החלקאי מקווה ישראל

מו"מ עם מעצמות אירופה

הסולטן העות'מני עבדול אל חמיד ה-2

האימפריה העות'מאנית

- האימפריה העות'מאנית שלטה בארץ ישראל מהמאה ה-16 ולכן הרצל ריכז את מאמציו כדי להגיע הסכמה עם תורכיה על התיישבות יהודית בארץ ישראל.
- הרצל ניסה לשכנע את התורכים כי התיישבות יהודית בארץ ישראל תתרום להתפתחותה של האימפריה העות'מנית כולה.
- הרצל גם הבטיח כי היהודים יגייסו סכום כסף גדול לכיסוי החוב הלאומי של תורכיה.
- הרצל הצליח להיפגש עם הסולטאן התורכי אך התורכים לא היו מוכנים להסכים להתיישבות יהודית בהיקפים גדולים בארץ ישראל

מו"מ עם מעצמות אירופה

האימפריה הבריטית

- בריטניה הייתה מעצמה מובילה ששלטה על שטחים עצומים בכל רחבי העולם וגם בקרבת ארץ ישראל.
- לאחר שנכשלו מאמציו של הרצל להגיע להסכמות עם תורכיה וגרמניה, הוא החל להתמקד במגעים עם בריטניה. הרצל טען שהתיישבות לאומית יהודית תפחית את זרם ההגירה היהודית לבריטניה ותקדם את האינטרסים של האימפריה הבריטית.
- הרצל נפגש עם שרים בריטים בכירים שגילו עניין ברעיונות אותם הוא הציע. הבריטים תמכו ברעיון
- ההתיישבות היהודית אך ארץ ישראל לא הייתה בשליטתם. הם הציעו להרצל אתרים שונים במזרח התיכון, אולם עד מהרה התברר כי באזורים המוצעים אין אפשרות ליישב אוכלוסייה גדולה.

שר המושבות הבריטי, ג'וסף צ'מברליין

תוכנית אוגנדה 1903

- בשנת 1903 התקיים פוגרום גדול בעיר קישנב בו נרצחו יהודים רבים.
- הפוגרום גרם לזעזוע בעולם ולתחושה שיש לפתור את בעיית היהודים במהרה. בעקבות הפוגרום הציעו הבריטים להרצל ליישב יהודים באזור אוגנדה שבמזרח אפריקה.
- הרצל קיבל את הצעת הבריטים. הוא חשב שיש לעזור ליהודים הנמצאים בסכנה ולהוציא אותם מאירופה.
- הרצל ראה בהצעת אוגנדה פתרון זמני עד להשגת הצ'ארטר על ארץ ישראל.

תוכנית אוגנדה 1903

מתנגדים	תומכים
הצעת אוגנדה עומדת בסתירה לתכנית באזל הקובעת שמטרת התנועה הציונית היא בית לאומי בארץ ישראל.	פעם הראשונה יש הכרה מצד מעצמה גדולה בריטניה, ברעיון בית לאומי יהודי .
פתרון זמני זה עלול לעלות כסף רב לתנועה הציונית, על חשבון משאביה ליישוב ארץ ישראל.	אוגדה תשמש כ"מקלט לילה" מדיני ליהודים הנרדפים ברוסיה. אך התנועה הציונית תמשיך לפעול להשגת צ'ארטר על ארץ ישראל.
לעם היהודי קיים קשר היסטורי רק לארץ ישראל לא תיתכן ציונות ללא ציון.	באוגנדה היהודים יוכלו לתרגל חיים עצמאיים, כך שבבוא היום, כשיתקבל הצ'רטר, היהודים יהיו מוכנים לעצמאות בארץ ישראל.
בעקבות הסערה שההצעה עוררה התקבלה החלטה לשלוח משלחת שתבדוק את תנאי ההתיישבות באוגנדה. המשלחת שיצאה לאוגנדה קבעה שהארץ אינה מתאימה להתיישבות יהודית. בשנת 1904 , הרצל נפטר ולאחר מותו הצעת אוגנדה ירדה מסדר היום של התנועה הציונית.	